

Če to prenesem na naš primer, na primer slovstva, je treba doseči, da se najprej oblikujejo posamezne znanosti, ki so zainteresirane za ta predmet, da potem lahko sodelujejo pri njegovem preučevanju. To se pravi, naj se iz slavistike jasno izoblikujejo jezikoslovje in literarna teorija. Na drugi strani naj se jasno razmejijo etnologija in folkloristika. Šele potem bo mogoče pristopiti k uspešnemu preučevanju slovstva.

S tem nočem reči, da do tedaj ni treba preučevati slovstva. Posamezne znanosti ga bodo preučevale, kot so to počele do sedaj. Vendar bo uspeh večji, če bomo združili svoje sile in se skupnih problemov lotili s skupnimi močmi. Problemi slovstva bi bili bolj osvetljeni, ker bi se jih lotili specialisti za določena vprašanja. Sedaj se mora strokovnjak posamezne znanosti bodisi jezikoslovec, bodisi literarni teoretik, bodisi folklorist lotiti reševanja vprašanj, za katera ni specialist. Da je to nujno, ve vsak, ki se je kdaj ukvarjal s slovstvom.

Rešitev je treba iskati v čimprejšnji osamosvojitvi posameznih znanosti, da bodo lahko pristopili k interdisciplinarnemu sodelovanju z drugimi znanostmi pri reševanju skupnih problemov. Pri reševanju problemov slovstva bi naj sodelovali jezikoslovje, literarna teorija in folkloristika.

USTNO SLOVSTVO KOT PREDMET ETNOLOŠKE, LITERARNE IN FOLKLORISTIČNE ZNANOSTI

Marko Terseglav

USTNO SLOVSTVO KOT PREDMET FOLKLORISTIČNE ZNANOSTI

Vsem, ki se z ustnim slovstvom ne ukvarjajo posebej, je njegova problematika skorajda neznan. Še manj se jim zastavlja vprašanje, v katero znanstveno disciplino sodi obravnavanje ustnega slovstva, ker jim je pač jasno, da slovstvo, tudi ustno, spada v domeno literarne zgodovine in teorije. Toda že raziskovalci ustne literature v 19. stoletju in v začetku 20. so to literaturo predstavljali kot posebno slavistično disciplino, ki se je obravnavala veliko bolj v okviru t.i. narodopisja kakor pa v ozkih okvirih literarne vede. To je lahko razumljivo, čeprav so bili folkloristi hkrati slavisti, saj je nekdanja slavistika pokrivala tudi narodopisje. Ko pa se je slovenska slavistika odrekla narodopisju v širšem pomenu besede, je ustno slovstvo raziskovala (če ga je) le toliko, kolikor je bilo zanimivo za literarno zgodovino in teorijo. Ustno slovstvo kot predmetniška zvrst literature je bilo zanimivo kot člen v razvoju slovenske umetniške literature. Literarno zgodovino je torej zanimal le problem literarne kontinuitete od njenih začetkov do danes. V to je posegla tudi literarna teorija, ki je delno raziskovala oblikovne pojave ustne literature in s tem dopolnjevala literarno zgodovino. Čeprav so nekatera oblikovna vprašanja in vprašanja kontinuitete ostala nerešena (vprašanje verzni in kitičnih obrazcev; povezanost pesmi z melodijo in njihovo medsebojno prepletanje; vprašanje ustnega slovstva kot predmetniške literature itd.), se zdi, da je literarna znanost dala celostne odgovore pač v skladu s svojo teoretično in metodološko usmerjenostjo v okviru predmeta, ki ga raziskuje. Ob ustnem slovstvu pa je ostala vrsta nerešenih vprašanj, na katera bi mogla dati odgovor samo etnologija, če hočemo, da bi bil problem rešen v celoti. Ustno slovstvo je potemtakem pojav, ki potrebuje interdisciplinarno raziskavo etnologov in slavistov. Dokler je slavistika vključevala tudi narodopisje, ta potreba ni bila tako očitna, saj je kljub specifičnim raziskovalnim metodam, ki jih je zahtevalo ustno slovstvo, njegova obravnava ostala znotraj ene same (slavistične) metodologije. Ker pa ustno slovstvo ni samo predmet literarne, ampak tudi etnološke vede, nastanejo problemi, kako to literaturo vrednotiti in jo raziskovati. Glede vrednotenja ustne literature ima vsaka stroka svoj koncept, kar pa ni vzrok, da te literature ne bi mogli interdisciplinarno raziskovati, čeprav se to sodelovanje šele začne. Ne glede na to, kje so vzroki, da večjih interdisciplinarnih študij še nimamo, se zdi, da na relaciji etnologija-slavistika ni večjih problemov, pač pa se ti pojavijo s folkloristiko, ki poskuša nastopiti poleg etnologije in poleg slavistike kot samostojna veda, čeprav v dobršni meri uporablja izsledke obeh.

MARKO TERSEGLAV

mag., asistent, Sekcija za glasbeno narodopisje ISN SAZU, Ljubljana

Zato skušam osvetliti nekaj problemov folkloristike in njenih povezav ter razmerij z etnologijo in slavistikom, ki naj bi skušale odgovoriti, kje je mesto folkloristike, in ali je kot samostojna znanstvena disciplina sploh upravičena. Če je, zakaj! Referat je razdeljen na zagovore in ugovore, kar mu morda daje podoben omahovanj in nejasne odločitve. Vendar se mi zdi, da se prav s takim načinom lahko izognemo apriorističnim sklepom, ki utegnejo biti nepravilni, saj moram priznati, da kot slavist (delam pa takorekoč kot etnolog) velikokrat dvomim in omahujem in si neprestano postavljam vprašanja, ki zadevajo temelje folkloristike kot samostojne vede. Ta razcepljenost je pogojena tudi v samem predmetu obravnave, saj živi ustno slovstvo na različnih komunikacijskih ravneh in je zato lahko enkrat predmet literarne, drugič spet etnološke znanosti. Ob tem se ponuja vprašanje, ali je folkloristika le pomožna oz. povezovalna veda med etnologijo in slavistikom ali pa je samostojna veda, ki daje celostne odgovore na svoj, novi način in na drugačnih teoretičnih temeljih kot drugi dve stroki.

Kratek stik med etnologijo, slavistikom in folkloristiko nastane, ker se gradivo, ki ga proučuje folkloristika, izmika nekaterim razvidnim obrazcem. To je problem, ki so ga vsi folkloristi čutili in po svoje utemeljevali, (specifičnost!). Gre namreč za dejstvo, da ustno slovstvo lahko eksistira kot umetniška komunikacija, vedno pa to ni, saj s svojo primarno funkcionalistično komponento umetnostne postopke včasih sploh zanika. Torej ustno slovstvo v celoti ni "čista" umetnost, ampak je to le pogojno.⁽¹⁾ Ker je možna neumetniška eksistenca ustnega slovstva, ga slavist sploh ne raziskuje tako kot tekste umetniške literature, ki živijo kot čista umetniška komunikacija, ali pa obravnava samo tisti njegov del, ki mu dovoljuje tako literarnokritično obravnavo. S tem seveda zanemarja drugo plat ustnega slovstva, ki pa je zanimiva za etnologa. Literarnemu zgodovinarju, ki gleda na ustno slovstvo le kot na umetnost (po določenih estetskih normativih še ne dovolj razvito), pomeni le predliterarno zvrst. Kot literarnemu raziskovalcu mu taka delna raziskava čisto ustreza, glede na njegovo teoretično usmerjenost in strokovno naravnost je tak pristop tudi pravilen in edino možen, ker bi vsaka drugačna raziskava ustnega slovstva preseгла okvir njegove stroke.

Na drugi strani pa etnologa zanima nekaj drugega. Širše vzeto je to življenjski kontekst pojava, način, kako ustno slovstvo določa neko skupino in kako se posameznik do njega opredeljuje. Ker etnolog raziskuje način življenja, je zanj pomemben nosilec folklornih pojavov, estetska in literarna analiza pa sta mu skoraj nevažni, kar spet ustreza bistvu etnologove usmerjenosti, pa tudi ustnemu slovstvu, ki ni le čista umetniška komunikacija. Interdisciplinarne raziskave, ki bi se jim pridružili še muzikologi, bi problem celostne raziskave lahko v veliki meri uspešno rešile. Ker pa je slavistika izločila narodopisje kot predmet svoje raziskave, etnologi pa se z analizo umetniških pojavov v ožjem smislu sploh nikdar niso ukvarjali, ostaja tako ustno slovstvo še vedno le parcialno obdelano področje, kolikor si celovitih raziskav ne lasti folkloristika. Preden je mogoče spregovoriti o folkloristiki in njenih raziskavah, pa je nujno treba osvetliti relacijo folkloristika-slavistika in tiste prvine v literarni zgodovini in teoriji, ki postavljajo mejo med ustnim slovstvom in t.i. visoko literaturo.

Kaže, da ustno slovstvo in visoka literatura nista samo drugačni, ampak imata celo vsak svojo strukturo. Enačenje obeh pojavov kljub drugačnosti ima Jakobson⁽²⁾ za naivni realizem. Gre za "rojstvo" in "življenje" obeh literatur. Kot taki sta res neprimerljivi, saj je npr. umetna pesem "rojena" tisti hip, ko jo avtor napiše, ne glede na to, kakšna je njena kvaliteta in nadaljnja usoda. Rojstni dan ljudske pesmi pa je še le takrat, ko pesem sprejme in potrdi množična cenzura. Rojstvo pa določa nadaljnjo usodo obeh tekstov, to se pravi, če ljudska pesem ne dokaže svoje funkcionalnosti in jo zavrne množična cenzura, preneha živeti, oziroma jo lahko zamenja druga, ki jo cenzura potrdi. "Umetni" pesnik pa se ne ozira na množično cenzuro, ampak hoče s svojim delom tudi preoblikovati publiko in okus množične cenzure, kar je tuje ljudskemu pesniku. Absolutna moč množične cenzure v ustnem slovstvu onemogoča vsak konflikt in prisili pevca, da se odreče vsemu, s čimer bi želel obvladati in prerasti cenzuro. Tako stanje je po Jakobsonu možno zato, ker ljudski pevec ustvarja bolj ali manj "po naročilu", medtem ko pesnik ustvarja za "neraziskano tržišče". Obe pesmi (ljudska in umetna) sta lahko rojeni iz istih pobud (izpovedna nujna ipd.), kasneje pa se njeni življenjski poti ločita. Ustno slovstvo ima torej svoj poseben način življenja, zato Jakobson strogo razmejuje ustno slovstvo od visoke literature, nekateri slovenski folkloristi pa to poimenujejo kot drugačno literaturo (Kumer). Drugi svetovni in domači teoretiki (Čistov, Lozica) pa spet nasprotujejo tudi drugačnosti in specifičnosti ustnega slovstva in s tem tudi specifičnosti vede. To pa so že vprašanja iz filozofije folkloristike (Lozica).

Na drugi strani pa se folkloristika in slavistika oddaljujeta in hkrati približujeta pri vrednotenju in raziskavah sub- in paraliterature. Folkloristika te literature ne registrira niti je ne vrednoti in ne proučuje, ker ima modele in formule, kdaj je neka literatura ljudska in kdaj ne.⁽³⁾ Išče in proučuje tisto slovstvo, ki se s temi modeli pokriva, zato subliteraturo prepušča slavistiki. Prav tako po posebnih estetskih kategorijah to literaturo delno zavrača tudi literarna kritika. Za folkloristiko je paraliteratura nekaj popolnoma nespecifičnega, neljudskega, za literarno vedo pa nekaj, kar ni docela umetniško-literarni pojav. Vendar pa je literarna znanost le doslednejša ali mogoče bolj odprta, ker to zvrst vendarele upošteva in jo proučuje v njenem življenjskem kontekstu. Tu pa se slavistika srečuje z etnologijo, ki je ne zanima umetniška vrednost sub- in para-literature, pač pa nosilec tega pojava in odnos ljudi do nje, torej njen življenjski kontekst. Zanimivo je, da zaradi svoje umetniške nekvalitete, subliteratura ni deležna niti parcialnih raziskav (življenjski kontekst!) folkloristov, ampak to delajo slavisti in etnologi.

Tu pa se seveda porajajo vprašanja in dvomi o folkloristiki kot samostojni vedi z lastnimi teoretičnimi temelji. Res je, da ne gre le za sub- oz. paraliteraturo (to je lahko ob tem celo stranskega pomena), vendar se kljub temu postavlja vprašanje, če je folkloristika kot samostojna veda zmožna dati odgovore na vsa vprašanja, ki se z njimi srečuje. Če tega ni sposobna, je vprašljiva tudi njena avtonomnost. Da pa bom kot folklorist na to vprašanje laže, jasneje, pa tudi pravičneje odgovoril, se moram torej najprej dotakniti tistih stvari, ki govorijo proti folkloristiki kot samostojni znanstveni disciplini.

1. Folkloristična teoretična utemeljenost: Nujno je, da se vsaka veda bogati s spoznanji drugih strok in s tem dopolnjuje lastne raziskave in svoje temelje. Vse pa kaže, da folkloristika svojih teoretičnih in metodoloških temeljev sploh nima, ampak le nekritično prevzema metode drugih ved. O nekritičnem prevzemanju govorimo takrat, ko kaka stroka z izdelanimi prevzetimi metodami ukinja vprašanja o sami sebi in o svojih teoretičnih osnovah. S skrčenimi in prilagojenimi metodami drugih strok (etnologije, slavistike, muzikologije) postane folkloristika le mejno področje teh strok ali njihova stranska veja. In na splošno danes folklorostiko tako tudi razumemo. V svoji zgodovini kaže slovenska folkloristika izrazite znake mejne discipline, saj so njeno metodološko usmerjenost zaznamovali znanstveniki drugih strok. Kakor hitro pa sprejmemo hipotezo o folkloristiki kot mejni disciplini, začnemo dvomiti tudi v njeno samostojnost. Problem je v tem, da skupek metod in ugotovitev drugih disciplin še ni metoda, kakor jo želi folkloristika prikazati kot svojo lastno.

2. Pomanjkanje teorije in metateorije folkloristike. Iz prve točke sledi, da folkloristika lastne teorije ne razvija dovolj, čeprav terensko raziskovalno delo ni mogoče brez predhodne teoretične priprave. Teorija pa ni mogoča brez metateorije (Lozica), to je, brez predznanstvenih temeljev, oziroma brez vprašanj o smislu in ciljih folklorističnih raziskav. Kaže, da je to folkloristika prepustila matičnim vedam, s tem pa zapravila svojo samostojnost, ker si ni postavljala vprašanj o osnovah svojega raziskovalnega dela. Tako se je folkloristika odpovedala teoriji in metateoriji in se zato vrti v začaranem krogu, saj brez lastne teorije ni samostojnosti, brez samostojnosti pa je nemogoča lastna teorija in metateorija. Folkloristiki primanjkuje teoretičnih del najbrž zato, ker po mišljenju nekaterih folkloristov teorija nima kdo ve koliko opraviti pri tako konkretnem delu, kot je zbiranje, analiziranje in primerjanje gradiva. Ne da teorije nima, toda primanjkuje je. Kakor v proučevanju literature lahko razlikujemo literarno zgodovino, teorijo in kritiko, bi bilo to prav tako možno v folkloristiki. Poleg zbirke gradiva, analitičnih člankov o tem gradivu bi potrebovala veliko več teoretičnih in metodoloških del in razprav o osnovnih pojmi in pojavih in o eksistenci folkloristike.

3. Folkloristika si ni na jasnem, kaj je predmet njene obravnave, katera je tista ljudska kultura, ki jo raziskuje. Je to starejša kmečka kultura ali so to kulturni pojavi meščanov, proletarcev, polproletarcev itd.? Poleg tega ne ve zagotovo, ali sodijo v njeno raziskovanje le pojavi iz preteklosti, ki jih zbira tudi danes, ali pa sedanja, ki jih razlaga in primerja s preteklostjo. Folkloristične študije kažejo, da so raziskave še vedno usmerjene bolj v preteklost, v tradicijo, brez znakov zgodovinskega in dialektičnega načina mišljenja, kar dela vedo statično in ji otežkoča korigiranje lastnih teoretičnih izhodišč, tako da se ne sprašuje stalno o pravilnosti svojih izhodišč in usmeritev. Folkloristika pa se za pojave preteklosti zanima toliko bolj, ker bi naj bilo čim starejše dostopno stanje prava in čista oblika ljudske kulture.

4. Zaradi novega načina življenja in vrednotenja se danes hitro izgublajo spomeniki naše preteklosti, ki jih hoče folkloristika rešiti in ohraniti. Toda zgolj zbiranje dokazov, da tradicija živi še danes, potiska folkloristiko v območje historicizma. Po Abrahamsu(4) zato obstaja nevarnost, da bo civilizacija in rast znanja spremenila folkloriste v pastoraliste, če ne bodo spremenili svojih idilčnih pogledov in dokazovali pretiranost mestnega življenja ali odkrivali vaško preprostost, neskajeno čistost in idiliko. Poleg tega pa se zgolj z reševanjem tradicionalnih ostankov neka znanost ne more utemeljevati. Vsi ti argumenti, ki se govorijo proti folkloristiki, so namerno potencirani zaradi večje jasnosti in preglednosti, saj je razumljivo, **da tako "čistih" pomanjkljivosti današnja folkloristika ne pozna več**, čeprav jih nosi v sebi. Te pomanjkljivosti še velikokrat presežejo nova iskanja in spoznanja, zaradi "tipanja" stroke same pa se pojavljajo zdaj bolj zdaj manj očitno. To pa bom skušal utemeljiti v točkah, ki govorijo v prid folkloristike kot samostojne vede.

1. V zadnjem času, posebno velja to za obdobje po letu 1945, je opaziti prizadevanje folkloristov, da nočejo nekritično posnemati metode drugih ved, ampak skušajo razvijati svojo lastno teorijo, ki pa jo bogatijo s spoznanji drugih disciplin. Folkloristika svoje metodologije resda še ni popolnoma razvila, toda začela se je spraševati o svojem poslanstvu in namenu in z upoštevanjem teoretičnega razvoja drugih strok že daje rezultate, ki jih s pridom lahko uporabljajo tako slavisti kot muzikologi, morda tudi etnologi. S kritičnim sprejemanjem rezultatov in metod drugih strok pa folkloristika nujno razvija tudi lastno teorijo, ki pa se, žal, večkrat izkaže le kot dodatek k raziskavam, namesto da bi bila njihova osnova. Zato iskanje in utemeljevanje lastnih temeljev ni tako razvidno in odločno, kot bi od samostojne vede pričakovali. Razumeti pa je treba, da kakor vsaka znanost tudi folkloristika išče in skuša obvladovati resnico in je to njen cilj, ne pa neprestano preverjanje lastnega temelja in najosnovnejšega pojmovnega aparata ali nenehno postavljanje vprašanj o raziskovalnem področju. Aksiomov in postulatov neke znanstvene discipline zato ne moremo dokazovati le z metodami te discipline same, ampak jih znotraj te znanosti jemljemo kot neposredno razvidne resnice, ki se na njihovi osnovi ustvarja naprej (Lozica). To graditev pa folkloristika razvija samostojno, ne glede na druge stroke, saj bi to sploh ne bilo možno, ker bi potem folkloristika bila ali slavistika, muzikologija, ali etnologija.

2. Glede na znanstveno resnico, ki jo skuša obvladati tudi folkloristika, mora nujno večkrat korigirati svoja stališča in izhodišča, zato le ni toliko statična, kot je videti. Štrekljeva, Grafenauerjeva in Maroltova izhodišča je današnja folkloristika že prerasla in postavila nova, čeprav pa je tudi res, da jih ne razglša manifestativno, v čistih teoretičnih delih, ki jih folkloristiki primanjkuje. Teoretični razvoj folkloristika izpričuje tudi s tem, da je spoznala, kako predmet njene obravnave ni tako ozek, kot si ga je postavila v svojem začetku. Zaveda se, da folkloristični pojavi niso značilnost enega samega družbenega sloja (npr. kmetstva), ampak je lastnost širše družbe. Upošteva pa tudi dejstvo, da je ta družba razslojena in da določeni umetniški pojavi nastopajo pri enem sloju, drugačni pa pri drugih socialnih skupinah.

3. Folkloristika se včasih res preveč posveča pojavom v preteklosti, kar pa opravičuje s tem, da je kulturna dediščina del narodove (samo)zavesti in da so spomeniki preteklosti kazalci narodove kulture in priče njegove osveščenosti, razvoja in samoniklosti. Poleg tega pa kulturne dediščine ne rešuje le zaradi

reševanja samega niti zaradi romantične-idilčne zaverovanosti v tradicijo, ampak tudi, da lahko s preteklostjo pojasnjuje sedanje pojave. Ta dialektika pa bi se porušila le tedaj, če bi folkloristi prisegli zgolj na vaško idiliko in jo ponujali kot vzorec za sedanost. Toda folkloristika prerašča tudi to, čeprav ne brez večjih in sentimentalnih krčev, kar pa spet dokazuje, da težko, vendar pa le, korigira svoja izhodišča in teoretično statičnost. Veda se res ne more utemeljevati samo z reševanjem ostankov iz preteklosti, toda tradicijo lahko vključi v raziskovanje načina življenja, preteklega in sedanjega in s spomeniki iz preteklosti dopolnjuje sliko kontinuiranega razvoja določenih kulturnih in življenjskih pojavov in s tem omogoča pravilnejšo in celotnejšo opredelitev pojavov samih, pa tudi nosilcev teh pojavov. Če pa folkloristiko do sedaj bolj zanimajo pojavi sami kakor pa nosilci le teh in spoznanja, kako se posamezniki odzivajo na te pojave, kako se do njih opredeljujejo, je to zato, ker hoče z analizo pojavov pokazati, kakšni so in zaradi česa se pripadnik neke skupine zanje sploh odloča. Spoznati je treba tisto, kar posameznika ali skupino opredeljuje. Raziskav posameznih folklorističnih pojavov, čeprav so bili še tako slabo opredeljeni, pa se je morala in se še mora lotevati prav folkloristika, saj se te problematike najbrž ne bo lotil nihče drug(5). Opozoriti pa je treba še na drugo nujnost zbiranja ostankov iz preteklosti. V ustnem slovstvu raziskovalec mnogokrat posveti precej časa starejšim oblikam zato, ker jih danes ni mogoče več zaslediti. Vendar to ni tožba za izgubljenim, niti nasilna revitalizacija izgubljenega, ampak gre za pomemben člen v dopolnjevanju celostnega vedenja o stvareh. V umetnem slovstvu so se določene oblike lahko izgubile, ker so morda postale nefunkcionalne, toda kasnejša obdobja jih lahko spet oživijo in pozabljene oblike lahko spet postanejo tvorine. V ustnem slovstvu je to skoraj nemogoče. Če je določeno obliko množična cenzura zavrnila, je taka oblika praviloma za vselej izgubljena. Prav oblika, ki se danes ne pojavlja več, lahko raziskovalcem ustnega slovstva ogromno pove o umetniškem vedenju v preteklosti, o določenem okusu posameznika in družbe in s tem tudi o njegovem odnosu do določenih pojavov. In ko tako raziskovalec s sedanostjo osvetljuje preteklost, s preteklostjo pa sedanost, začne odkrivati vzroke, zakaj je neka pesem lahko živela nekoč, danes pa ne more več, oziroma kako se je nekdanj posameznik opredeljeval do pesemske oblike, pa tudi vsebine (npr. pozitivno) in zakaj samo takrat in nikoli več. Prav s takimi analizami pa folklorist pride do nosilca teh pojavov in prispeva pomemben delež k raziskovanju načina življenja. Res pa je tudi, da je večkrat zbiranje in ohranjanje postalo cilj in raziskave niso segle v sedanost, kar je ena najšibkejših točk folkloristike. Prav tako tudi drži, da brez zbiranja tradicionalnih ostankov folkloristika ne more voditi celovitejših raziskav.

4. Značilno za folkloro je, da je umetnost, in sicer to le pogojno, zato se je ne da posplošeno vključiti v eno samo "matično" vedo; ta bo nekatere stvari nujno zanemarjala. Slavistika v svojih raziskavah opušča kontekst folklore, etnologija pa analizo umetniškosti in folklorja je tako pomanjkljivo obravnavana in predstavljena. Res pa je, da tudi folkloristične raziskave niso celostne, ker nekateri raziskovalci poudarjajo bolj eno, drugi pa bolj drugo komponento folklorja. Poudarjanje le ene lastnosti pa ne pomeni, da je folkloristika nedorečena, ampak se to zgodi, ker se folklorja (npr. ustno slovstvo) da raziskovati in proučevati ločeno od neumetniškega okvira (etnološkega) ali pa skupaj z njim. Iz tega pa bi sledilo, da je predmet folkloristike sila specifičen pojav, kar poudarjajo tudi folkloristi sami. Toda to specifikum ustnega slovstva npr. lahko razumemo in utemeljimo le zaradi posebnega načina rojstva in bivanja, ne smemo pa je posploševati in jo razumeti le takrat, ko gre za predumetniški pojav. Če bi ustno slovstvo eksistiralo zgolj kot predumetniški pojav, bi ta specifikum lahko držala in bila upravičena, toda to slovstvo se pojavlja še danes, hkrati pa je umetniška literatura zrastle iz njega.

5. Konec koncev pa folkloristične, tudi ne celostne raziskave, služijo raziskavam drugih strok in jih dopolnjujejo, zato je folkloristika ne samo upravičena, ampak tudi nujna, posebno še, ker njene raziskave določenih umetnostnih pojavov niso ločene od življenjskega konteksta.

Zaključimo lahko, da je folkloristika kot samostojna veda upravičena in potrebna, le da bo morala svoje vizije (kako bi naj bilo) spremeniti v dejanja, da bo s pogumnejšo in radikalnejšo metodo, ki ji jo nakazujejo tudi druge stroke, hitreje prerasla okvire, začrtane še v prejšnjem stoletju. Teoretično ni pomislekov, ali je ustno slovstvo predmet literarne, etnološke ali folkloristične znanosti, ker veliko stvari govori v prid folkloristiki in samo njej, del današnje jugoslovanske folkloristične prakse pa take trdne odločitve postavlja bolj v pogojnik ali celo železnik.

Nujno pa je tudi interdisciplinarno sodelovanje med etnologijo in slavistiko na eni in folkloristiko na drugi strani. Nujno je s slavisti, vendar pa tudi z vsemi tistimi strokami, ki jim je predmet raziskovanja umetnost (muzikologija, umetnostna zgodovina itd.), saj folklorni pojavi spadajo tudi v področje umetnosti. Sodelovanje in povezovanje z etnologijo je nujno zato, ker je zgolj zavestno umetniško hotenje folklorja tuje in so v njej močno prisotni drugi neumetniški pojavi, ki nam pri njih lahko pomagata edino etnologija. Poleg tega pa raziskovanje folklornih pojavov zahteva takšno metodologijo in terenske raziskave, kakršnih druge stroke, ki se ukvarjajo samo z umetnostjo, ne poznajo. Brez interdisciplinarnega sodelovanja bo nemogoče raziskati folklorne pojave v celoti, na vseh ravneh njihove pojavnosti.

OPOMBE:

1 Ivan Lozica, *Metateorija u folkloristici i filozofiji umjetnosti*, Narodna umjetnost 16, Zagreb 1979, str. 33—51
 2 Roman Jakobson in Pjotr Bogatirjev, *Folklor kao naročiti oblik stvaralaštva*, Usmena književnost, Zagreb 1971
 3 Današnja slovenska folkloristika oz. raziskovalci, ki se ukvarjajo z ljudsko pesmijo, so te formule prevzeli od Ivana Grafenauerja. Ta je leta 1944 v Narodopisju Slovencev podal pojem ljudske pesmi. Čeprav nekateri Grafenauerja ne sprejemajo v celoti in njegove poglede dopolnjujejo s sodobno folkloristično teorijo, pa Grafenauerjeva temeljna označitev ljudske pesmi ostaja bolj ali manj v veljavi.

4 Narodna umjetnost 16, Zagreb 1979, str. 38

5 Slavko Kremenšek, O etnologiji in folkloristici, 24. kongres ZDFJ, Piran 1977, Glasnik SED 5/17, Ljubljana 1979, str. 287—290

6 Na koncu se mi zdi nujno dodati še opombo za razjasnitev nekaterih stvari, ki so bile problematične za diskutanta Milka Matičetova. Na posvetovanju etnologija-slavistika je zahteval, da se popravijo. To zahtevo je skupaj z Valensom Voduškom postavil še enkrat na sestanku Inštituta za slovensko narodopisje SAZU, 8. 4. 1980, kjer je bil moj referat deležen kar triurne kritične obravnave. Na tem sestanku je bila izrečena tudi misel, da je moj referat teoretično in moralno problematičen (Vodušek). Z nekaterimi pripombami sem soglašal in sem jih nekaj upošteval pri objavi, z večino pripomb pa se ne morem strinjati, zato vseh "kritičnih" mest nisem popravil. Pa tudi diskusija, ki jo objavljamo, bi izgubila svoj smisel.

Milku Matičetovu in Valensu Vodušku se je na sestanku ISN zdelo, da moji ugovori proti folkloristici niso upravičeni in da jih nisem oprl na dejstva in podkrepil s citati pa tudi s prstom nisem pokazal na grešnike. Napako na tem mestu popravljam in navajam literaturo, iz katere sem vzel misli proti avtonomni folkloristici. Da tega nisem storil že ob pisanju referata, je "kriva" zasnova mojega referata, v katerega sem vključil splošne ugovore proti folkloristici, ki so v naši etnološki srenji stalno prisotni v ustni in pisani obliki in na katere sem odgovarjal čisto osebno, brez dodatne literature. Mislim, da je iz referata to razvidno.

Dela, iz katerih sem črpal očitke folkloristici, so:

1 Slavko Kremenšek, ETSO, uvod, Ljubljana 1976, str. 1—43. Za naš problem pa so zlasti pomembne ugotovitve na straneh 5, 7, 9, 11 in 13.

2 Slavko Kremenšek, Smernice etnološkega raziskovalnega dela (osnutek), Glasnik SED 17/1977 št. 4, Ljubljana 1977, str. 45—51

3 Slavko Kremenšek, O etnologiji in folkloristici, 42. kongres ZDFJ, Piran 1977, Glasnik SED 17/ št. 5, Ljubljana 1977, str. 287—290

4 Slavko Kremenšek, Je naša metodološka usmerjenost ustrezna?, Etnologija in sodobna slovenska družba, Brežice 1978, str. 45—50, posebno še strani 45, 47, 48

5 Slavko Kremenšek, Družbeni temelji razvoja slovenske etnološke misli, Pogledi na etnologijo, Ljubljana 1978, str. 9—59, posebno še strani 51 in 55—58

6 Ivan Lozica, *Metateorija u folkloristici i filozofiji umjetnosti*, Narodna umjetnost 16, Zagreb 1979, str. 33—51. V tem članku Lozica predvsem zagovarja folkloristiko in del njegovih zagovorov sem tudi sprejel v svoj referat.

7 Teze proti nekaterim teoretičnim nedomišljenostim v folkloristici (slovenski in jugoslovanski) sem napisal tudi sam že pred leti. Glej Glasnik SED 18/1978 str. 36—37. Mimo tega pa sem jih zapisal še v referatih za kongrese ZDFJ v Slavonskem Brodu (1976), Berovu (1978) in Kragujevcu (1979), ki pa še niso natisnjeni.

Ob tem pa ostaja še vedno odprto vprašanje, na koga letijo ti očitki in na katero folkloristiko, kar je spraševal tudi diskutant. Tu bi odgovoril z besedami iz diskusije prof. Paternuja, ki je menil, da je tako v slavistiki kot folkloristici del znanosti napreden, del pa konservativen. Najbrž je jasno, da moji očitki letijo na konservativni del folkloristike, tako slovenske kot jugoslovanske. Če pa nekdo še naprej sprašuje kdo so konservativci v folkloristici, moram reči, da je v vsakem izmed nas malo konservativnosti in temu sem namenil očitke ne pa posameznikom. Iz kritičnih opomb mojega referata se najbrž da razbrati, da sem poskušal iskati možnosti za uveljavitev folkloristike, ki bi bila rešena deskripcij in pozitivizma.

Vseeno naj ponudim vsaj eno oprijemljivo informacijo o konservativnosti v delu jugoslovanske folkloristike. V roke je treba vzeti Radove kongresa SUFJ, v katerih ni samo zlato, ampak je precej neznanstvene in nekritične deskriptivnosti. O tem bo govor tudi na enem prihodnjih kongresov ZDFJ, kar kaže, da folkloristi sami čutijo potrebo po kritičnem vrednotenju lastnega dela. Ta "žehta" v lastnih vrstah pa me še dodatno brani pred očitki, češ, da so moje kritične misli o folkloristici izvite iz trte, neosnovane ali celo nemoralne.